

Гуманітарний відділ Білицької селищної ради
Білицький ліцей №1 Білицької селищної ради

Дробина Олена Станіславівна
вчитель початкових класів

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Навчально-методичний посібник

Білки 2023 рік

Розвиток критичного мислення учнів початкової школи : Навчально-методичний посібник. – Білики, 2023. – 57 с.

Анотація . Мета даного посібника проаналізувати проблему розвитку критичного мислення молодших школярів у процесі навчання. Розкрито можливості використання елементів технології критичного мислення, методів та прийомів застосування. Висвітлено стратегії, форми і технології розвитку критичного мислення молодших школярів в освітньому процесі. Описано структуру організації творчої діяльності учнів задля формування їхнього критичного мислення. Посібник рекомендовано для використання учителям початкових класів НУШ, студентам педагогічних вузів та коледжів.

Для вчителів початкових класів

Схвалено методичною радою Білицького ліцею №1 Білицької селищної ради, протокол №3 від 19.01.2023 р.

Рецензент:

Ємець Віра Михайлівна, вчитель початкових класів, вища категорія, «Вчитель-методист» Білицького ліцею №1 Білицької селищної ради

Ісай Алла Іванівна, вчитель початкових класів, вища категорія, «Старший вчитель» гімназії «Білицької гімназії №2» Білицького ліцею №1 Білицької селищної ради

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ.....	6
1.1. Використання вчителем стратегій критичного мислення забезпечує позитивні зміни в учнів.....	9
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИ, ТЕХНІКИ, ФОРМИ ТА ПРИЙОМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	11
2.1. Метод розвитку та формування критичного мислення «Кубування».....	11
2.2. Методика «Асоціативний кущ».....	13
2.3. «Діаграма Вена».....	14
2.4. «Спрямоване читання».....	17
2.5. «Порушена послідовність».....	22
2.6. Ментальні картки.....	23
2.7. Комікси	28
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ.....	30
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Нова українська школа спрямована на тісний зв'язок навчання з життям, на розвиток навичок критичного мислення, які справді стануть дитині у пригоді в майбутньому. У початковій школі діти лише роблять перші спроби оцінювати світ, тому завдання дорослих бути провідником та допомагати говорити про думки та почуття, а ще вчитися рефлексувати. Школа не може повністю взяти на себе відповідальність за критичне мислення. Зрозуміло, коли школа допомагає дітям розвивати його у співпраці з батьками – це найкращий варіант співпраці. Велику роль має значення, наскільки в самих батьків розвинене це вміння, як вони ставляться до цієї навички і наскільки готові допомагати дитині її розвивати.

Час вимагає постійних змін у всіх сферах життя людини. І освіта, а в першу чергу початкова школа – одна з найпопулярніших сфер, якої ці зміни стосуються. І саме школі доручається важлива роль – сформуванню особистості здатну жити і працювати в реаліях сьогодення та змінюватися, сприймати та фільтрувати оточення та почуту інформацію. Призначення вчителя початкових класів у тому, щоб перетворити навчання на радісне для дитини заняття і при цьому допомогти сформувати такі життєві компетентності, які допоможуть учням ефективно діяти за межами навчальних ситуацій, розв'язувати в повсякденному житті реальні проблеми.

Однією з технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє його розвитку особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного мислення. Критичне мислення і вміння вирішувати проблеми відноситься до навичок XXI століття.

Навчити дітей 1-4 класів мислити критично означає, на мою думку, правильно поставити запитання, направити увагу в правильне русло, вчити роботи висновки та знаходити рішення. Для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя.

Метою роботи є опис системи роботи вчителя початкових класів з упровадження технології розвитку критичного мислення.

Об'єкт дослідження – процес удосконалення діяльності вчителя початкових класів шляхом використання методів, форм та методик для розвитку критичного мислення

Предмет дослідження – розвиток критичного мислення як пріоритет в роботі вчителя початкової школи.

Практичне значення роботи полягає у тому, що даний посібник містить корисну та необхідну інформацію для ефективного формування та розвитку елементів критичного мислення на початковому етапі навчання шляхом використання нових форм, методів та методик для розвитку критичного мислення. Та можуть бути використані вчителями як алгоритм впровадження інновації щодо поліпшення діяльності освітнього закладу.

Впровадження даної технології розвитку критичного мислення забезпечує перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення учнів.

У своїй роботі намагаюсь активно використовувати методи критичного мислення з молодшого шкільного віку. Формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використанням технології розвитку критичного мислення має безліч стратегій, але вікові особливості молодших школярів не дають змоги працювати за окремими з них. Як показує досвід моєї роботи, достатньо ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є методичні прийоми, які роблять освітній процес більш творчим, вчать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень.

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Цим мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати, як, наприклад, тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме школа є ідеальним середовищем для цього.

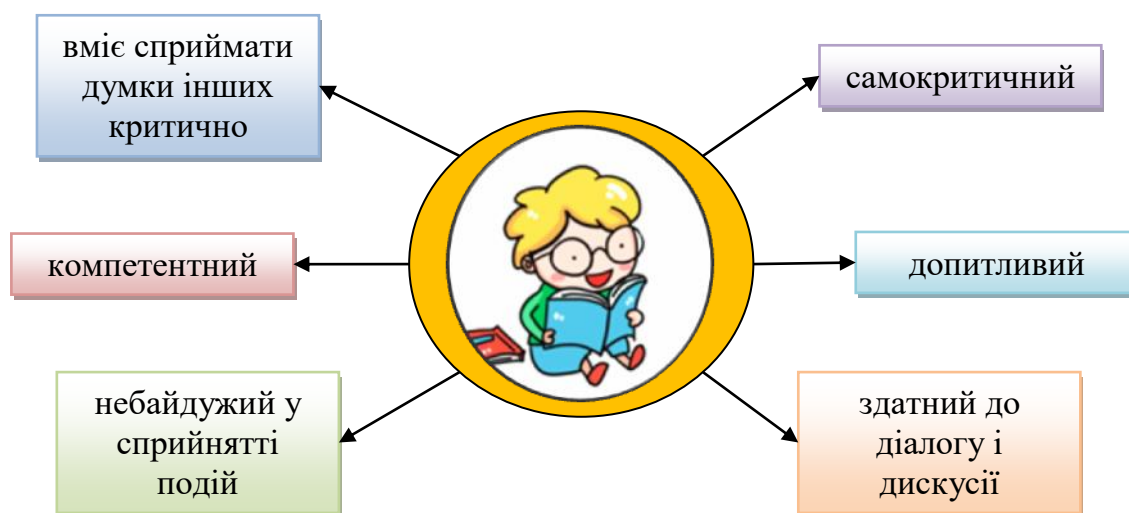
Мета технології розвитку критичного мислення – розвиток мисленнєвих навичок учнів, які необхідні як у навчанні, так і в повсякденному житті; формування особистості, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до аналізу та осмислення інформації, різних сторін процесів і явищ, навчання та самовдосконалення, прийняття ефективних рішень.

Технологія розвитку критичного мислення націлена на формування таких освітніх навичок:

- використовувати такі мисленнєві операції як аналіз, синтез, оцінювання в роботі з різними джерелами інформації;
- ефективно здійснювати пошук інформації, використовуючи різні джерела, структурувати, систематизувати та критично оцінювати її;
- ставити запитання різних типів і відповідати на них, виходячи з особливостей джерела інформації або ситуації;
- відрізнити факти від думок, виявляти спрямованість і необ'єктивність інформації;
- знаходити, розуміти і оцінювати аргументи в текстах і висловлюваннях інших людей;
- будувати власні аргументи й оцінювати їх, використовувати контраргументи і спростування;
- конструювати тексти різних видів в усній та письмовій формах;
- брати участь у дискусіях та дебатах, ефективно відстоюючи свою позицію;
- брати на себе відповідальність;
- будувати конструктивні взаємостосунки з іншими людьми;
- приймати обґрунтовані, виважені рішення, а значить бути успішним.

Очікуваний результат: застосування технології розвитку критичного мислення:

- здатність особистості долати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття світу;
- навички аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків;
- навички користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про нього;
- навички логічного, обґрунтованого мислення;
- навички адекватно визначати причини, передумови та наслідки наявних проблем;
- готовність докладати зусилля для практичного подолання проблем;
- навички працювати в колективі, комунікативність;
- навички прийняття виважених рішень тощо.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Саме тому очевидна життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи. Тільки таким шляхом можна міркувати про розвиток демократії відповідно до вимог світового суспільства.

По-перше, на уроці створюється особлива атмосфера взаємодовіри та взаємоповаги.

По-друге, використовуються стилі спілкування на основі партнерства та захоплення спільною творчою діяльністю. Педагог не навчає, виховує чи розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними. Тільки таким чином можливо досягти мети – формування особистості,

готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень.

Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем, учнями класу, залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

Кожна дитина має до чогось певні здібності. Адже в майбутньому трудовому житті стануть у пригоді: міцна пам'ять, гостре око, хороший смак, образне мислення.

Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато

краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Критичне мислення є досить складним процесом творчої переробки інформації, пов'язаної з її усвідомленням, переосмисленням такої діяльності.

1.1. Використання вчителем стратегій критичного мислення забезпечує позитивні зміни в учнів

- підвищується інтерес до навчання
- розвивається пошукова спрямованість мислення
- зникає боязнь зробити помилку
- виникає прагнення краще зрозуміти інформацію
- беруть відповідальність за своє навчання на себе
- прагнуть самостійно здобувати знання
- вміють працювати в парі та в групі

Працюючи з технологією розвитку критичного мислення, ми усвідомили, що навчити учнів мислити критично з першого уроку фактично неможливо. Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя й учня, з уроку в урок, з року в рік. Не можна виділити чіткий алгоритм дій учителя з формування критичного мислення в учнів. Але можна виділити певні умови, створення яких здатне спонукати і стимулювати учнів до критичного мислення.

Застосування технології розвитку критичного мислення під час вивчення навчальних дисциплін, як на уроках, так і в позакласній роботі, створює додаткову мотивацію до навчання.

Учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво. Зазначена технологія стимулює загальну активність учнів, сприяє створенню плідного освітнього середовища, й утвердження системного характеру навчання та самонавчання [8].

За своєю сутністю технологія формування критичного мислення має інноваційний характер: вимагає від учнів застосовувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань;

розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися.

Отже, успішність впровадження цієї технології в школі призводить до того, що усі учні поступово опановують її не тільки як навчальну технологію, вміння самостійно вчитися, критично мислити, але і використовувати свої знання у повсякденному житті. А саме початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення як пріоритетного напрямку виховання особистості сучасної молодшої людини.

Застосування технології розвитку критичного мислення — один із шляхів виховання активної особистості, що може взяти на себе ініціативу і діяти у межах правового поля. Це засіб формування критичного мислення і водночас розвитку творчих здібностей дитини.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИ, ТЕХНІКИ, ФОРМИ ТА ПРИЙОМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

СТРАТЕГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Кубування	Різнокольорові капелюшки	Сенкан	Читання з позначками
Читання з передбаченням	Читання в парі – узагальнення в парі	Спрямоване читання	Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися
Діаграма Вена	Вільне письмо, есе	Порушена послідовність	Лінія цінностей, кути
Перемішайтеся – замріть – обговоріть	Структурований огляд	Карусель Круговий огляд	Асоціативний куш

Метод розвитку та формування критичного мислення «КУБУВАННЯ»

Кубування є методом навчання, що полегшує розглядання різних сторін теми [1]. Це навчальна методика, яка пропонує учням відповісти на 6 запитань різних типів, що стосуються теми. Цей підхід передбачає використання кубика із написаними на кожній грані вказівками щодо напрямку мислення або письма.

Кубування – це приклад ігрової методики, а також один із методів навчання, що полегшує всебічне розглядання теми.

Учні можуть виконувати кубування в парах, потім об'єднатися в групи. Слід провести через кубик слово. Це може бути літературний термін, визначення або якась інша назва. Дуже важливо застосовувати кубування до того, що вже добре відомо учням.

Учитель пропонує в процесі роботи викласти власні думки з пропонованої теми.

Цей метод можна використовувати на уроках математики, української мови та інших уроках у початкових класах. Його можна

використовувати на стадії актуалізації чи рефлексії.

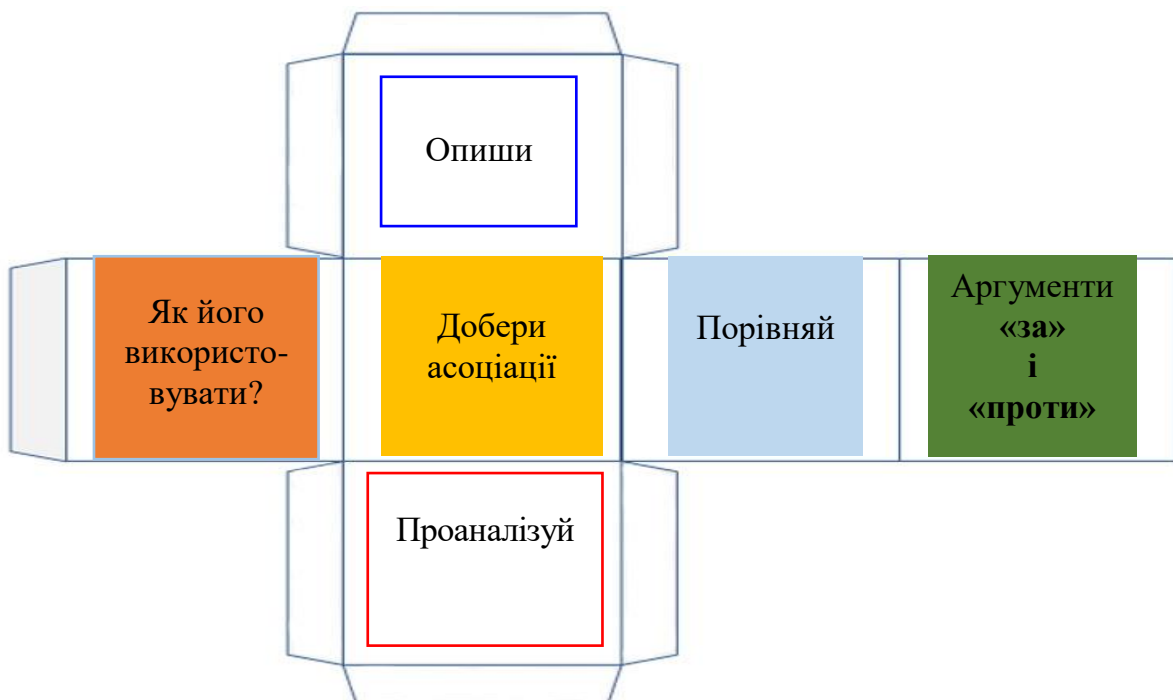
Метод кубування допомагає дитині визначити, яка інформація йому знайома, і що він дізнався нового [5]. Це найголовніше, бо учень може сказати собі: «Це я знаю, але хочу дізнатись більше». Тоді вчитель неодмінно стане помічником у ході дослідження.

Зразок 1.

Використання методу критичного мислення «Кубування» на уроках української мови

Вказівки на гранях куба:

1. опиши це (колір, форма, розміри).
2. Порівняй це (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Добери асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуй це (скажіть, яким чином це зроблено? ви це знаєте? ви можете це вигадати?).
5. Як його використати (знайти застосування; яким чином це можна застосувати?).
6. Запропонувати аргументи «за» або «проти» цього (що в ньому доброго чи поганого? Займіть певну позицію, використайте повний діапазон аргументів від логічних до безглузвих).

Зразок 2.

Гра «Листівки Святому Миколаю»

Зимові свята мають безліч атрибутів, що припали до серця дітлахам. І один із найулюбленіших – написання листівки Святому Миколаю! Адже саме це і є магічним інструментом, що дозволяє школярам на хвилинку переміститися у казку. А який казковий лист без краплинки чарів. Допоможіть своїм учням зробити листівку за допомогою методу кубування.

2.2. Методика «АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ»

Етапи роботи:

Написати центральне слово (словосполучення чи фразу) посередині аркуша, на слайді, на дошці.

Записати слова, фрази, які спадають на думку учням з обраної теми. Записати стільки ідей, скільки дозволить час, або доти, доки вони не будуть вичерпані.

Коли всі ідеї записані, встановити, там де це можливо, зв'язки між поняттями.

Стратегія «Асоціативний кущ» допомагає учням відтворювати у пам'яті асоціації, що виникають у них від поняття, яке пропонує учитель.

Асоціація (з лат. *associo* – «з'єдную», «зв'язую») – поняття, що виникає при згадуванні іншого.

Стратегія «Асоціативний кущ» спонукає учнів розмірковувати вільно та відкрито про певний предмет, образ, тему, висловлюючи також свої почуття, емоції, ставлення, здійснювати зв'язок між окремими поняттями. Цю стратегію можна використовувати на будь-якому уроці. А також доречно її застосовувати під час повторення чи вивчення нового поняття. Цю роботу можна використовувати у групах, парах, колективно чи індивідуально. Вчитель самостійно обирає форму організації, яку він використає на уроці.

Мета методу «Асоціативний кущ»: навчити графічній організації матеріалу, унаочнити думки, які виникають щодо певної теми.

Хід роботи

Крок 1. Напишіть посередині аркушу ключове поняття.

Крок 2. Подумайте, які асоціації у вас виникають, коли ви чуєте це поняття.

Крок 3. Записуйте всі слова, які спадають на думку, не оцінюючи і не перефразовуючи їх; прямими лініями позначаєте зв'язки між словами.

Крок 4. Нові слова також можуть викликати асоціації – записуйте й їх, одразу позначаючи зв'язок з тими словами, з якими виникли асоціації.

Крок 5. Продовжуйте роботу доти, поки не закінчатся ідеї.

Вчитель може застосовувати метод «Асоціативний кущ» на всіх етапах уроку, зокрема у вступній частині з метою активізації пізнавальної діяльності, актуалізації знань учнів та зосередження на темі уроку.

Наприклад, на уроці з української мови у 1-4-му класі учням можна запропонувати написати асоціації до слова «осінь»:

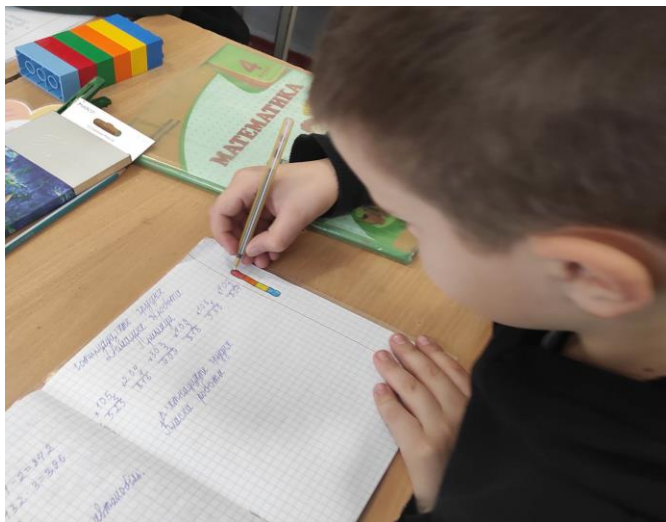

2.3. «ДІАГРАМА ВЕНА»

«Діаграма Вена» – прийом для співставлення, порівняння, знаходження спільних рис, явищ, ознак, у поняттях, образах літературних героїв, явищ природи, властивостей геометричних фігур. Представляє собою кола, що

перетинаються (двох або декількох). Середина заповнюється спільними ознаками, а бічні частини – відмінними.

Мета стратегії «Діаграма Вена»: навчити учнів систематизувати великий обсяг матеріалу, розвивати вміння аналізувати та порівнювати різні об'єкти та явища.

Основний сенс застосування прийому в технології розвитку критичного мислення полягає в тому, що порівняння, тобто характеристики, за якими учні порівнюють різні явища, об'єкти та інше, формулюють самі учні. Це можна зробити у групах, парах, індивідуально чи обговорити з усім класом.

Для того щоб порівнянь не було забагато, можна запропонувати учням записати на дошці всі пропозиції, а потім визначити найважливіші.

Вчитель застосовує прийом «Діаграма Вена» в основній частині уроку або при закріпленні знань учнів (залежно від предмета та обраної теми).

Хід роботи

Крок 1. Зобразити «Діаграму Вена» на дошці або запропонувати готові бланки.

Крок 2. Зазначити, які об'єкти будуть розглядатися.

Крок 3. Запропонувати школярам порівняти запропоновані об'єкти.

Крок 4. Записати спільні та відмінні ознаки у відповідних частинах кола.

Крок 5. Зробити висновки, щодо об'єктів, які порівнювалися на уроці.

Наприклад, на уроці з природознавства у 2-му класі учням можна запропонувати порівняти листяні та хвойні дерева:

2.4. «СПРЯМОВАНЕ ЧИТАННЯ»

(«Читання із зупинками», «Кероване читання»)

Ця стратегія передбачає самостійне читання (читання про себе) з постановкою запитань та обговорення змісту прочитаного учнями. «Спрямоване читання» дає можливість учителю спрямувати читання учнів за допомогою питань, заохочує їх до висловлювання своєї точки зору, проведення дискусій.

Учні розуміють текст; виділяють ключові слова з нього; відповідають на запитання; міркують над прочитаним і, що не маловажно, висловлюють свої припущення щодо по дій, аналізують їх. Припущення стимулює у дітей інтерес до читання, своїх висновків, розвиває критичне мислення, фантазію.

Алгоритм роботи:

1. Вибрати твір для читання.
2. Проблему над якою треба замислитись.
3. Визначити, що нового учні дізнаються для себе.
4. Поділити текст на частини після яких треба робити зупинки.
5. Продумати запитання до кожної частини тексту, які б підтримували

інтерес до читання. Питання повинні бути відкритими і стимулювати мислення дітей.

ЧИТАННЯ З ПЕРЕДБАЧЕННЯМ ЗА КАЗКОЮ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

«ДИКІ ОБРАЗИ ДИКОБРАЗА»

Фрагмент уроку

Мета: розвивати навички критичного мислення через прогнозування, порівняння, аналіз, оцінку подій; вчити виділяти головне в тексті, висловлювати судження; ознайомити з поняттям «образ», розвивати емпатію, співчуття, повагу до думок інших.

Загальна тривалість: 35 хв.

Необхідні матеріали: текст казки поділений на 5 частин та роздрукований на окремих аркушах.

План заняття:

1. Привітання.
2. Опрацювання 1-ої частини.
3. Опрацювання 2-ої частини.
4. Руханка.
5. Опрацювання 3-ої частини.
6. Опрацювання 4-ої частини.
7. Руханка.
8. Опрацювання 5-ої частини.
9. Завершення заняття. Підведення підсумків.

Хід проведення

1. Привітання.

Мета: привітати учнів та учениць, ознайомити з метою заняття.

Час: 1 хв.

До уваги ведучого/ведучої!

Текст казки потрібно поділити на 5 частин та роздрукувати на окремих аркушах. З назвою тексту учні та учениці знайомляться тільки після прочитання останньої частини та запитань до неї.

2. Опрацювання 1-ої частини.

В одному прадавньому лісі жило маленьке звірятко – Невідомо-Хто. Воно мало таку ніжну й тонку шкіру, що на сонці крізь неї просвічувалося тремтливе серденько. Крапля дощу чи листок, що зривався з дерева й падав на Невідомо-Кого, завдавали йому неабияких прикрощів. І тому Невідомо-Хто весь час ховалося у своїй нірці під жмутком торішнього листя. Одного разу Невідомо-Хто вирішило піти на прогулянку.

Запитання до тексту:

– Про кого розповідається в першій частині казки?

– Яким було це звірятко і як його звали?

– Чому воно весь час ховалося в листях?

– Як ви думаєте, хто це за звірятко?

3. Опрацювання 2-ої частини.

На межі лісу й поля воно побачило зграю мишей і зраділо: миші були дуже схожі на нього. Тільки мали хутряні шубки й були страшенно прудкі. Невідомо-Хто втішилося, що зустріло друзів. Але миші хором сказали:

– Ти не з нашого племені. Ми не хочемо тебе знати! Невідомо-Хто повернулося до своєї нірки й запорпалося носом у листя. Тієї ночі воно погано спало, увесь час крутилося уві сні, чухало спинку й попискувало. А коли настав ранок, Невідомо-Хто зі здивуванням помітило, що на ньому виросла... голка.

Запитання до тексту:

– Кого зустріло Невідомо-Хто?

– Чому звірятко зраділо, коли зустріло мишей?

– Як миші повели себе зі звірятком?

– Як ви думаєте, що відчуло звірятко?

– Чому Невідомо-Хто погано спало?

– Що сталося на ранок? А тепер ви можете сказати, що це за звірятко?

4. Руханка.

5. Опрацювання 3-ої частини.

– Ось хто я тепер – єдиноріг! – зраділо Невідомо-Хто й пішло до єдинорогів. Єдинороги були великі й суворі. Вони кресали копитами:

– Геть! Ти – не з нашого племені! Краще не потрапляй нам під ноги – розтопчемо! І Невідомо-Хто знову заховалося у нірку. І знову погано спало... А під ранок біля тої голки з'явилася ще одна...

Запитання до тексту:

- Чи справдилися передбачення стосовно того, хто це?
- Чому єдинороги образили звірятко, не прийняли до себе?
- Чому Невідомо-Хто знов погано спало? Знайдіть підтвердження у тексті.
- Після прочитання трьох частин, як гадаєте, хто це звірятко?

6. Опрацювання 4-ої частини.

– Тепер я – справжній олень! – подумало Невідомо-Хто і вирушило до оленів. Але красені-олені навіть не почули, що до них хтось гукає! Наступної ночі біля тих двох голок вироста третя. Це було дуже схоже на корону.

– Я, мабуть, принц! – вирішило Невідомо-Хто й пішло шукати своє королівство.

Але його гнали звідусіль. У звірів був свій цар – лев, у птахів – орел, у риб – кит. І всі сміялися із незграбного шукача трону. А після кожної ночі, впродовж якої Невідомо-Хто ображено сопіло і зітхало, з'являлися нові й нові голки. Зрештою, їх стало так багато, що Невідомо-Хто стало більшим за самого себе вдвічі. Йому було важко носити своє колюче й гостре вбрання, але тепер уже ніхто не наважувався образити його. Дуже вже грізно стирчали голки!

Запитання до тексту:

- Чому звірятка гнали звідусіль? Чому сміялися з нього?
- Як ви думаєте, що відчувало звірятко?
- Що ставалося з Невідомо-Ким після кожної ночі?
- Чому вже ніхто його не ображав?
- Після прочитання 4 частин, як гадаєте, хто ж головний герой казки?

7. Руханка

Вмостився котик на дивані.
Котик сні дивився гарні.
Та як сонце завітало,
Жаркувато котку стало.
Він потягся лінкувато,
Роззирнувся дикувато,
Задні ноги позгинав,
За вухами почесав.
Він погладив живота,
шубка в котка золота.
Тер він очі, м'яв він вушка,
Вуса лапками пригладив.
Де ж це мишка-шкряботушка?
Він у шлунок би спровадив.

8. Опрацювання 5-ої частини.

...І тепер, коли у Дикобраза питають, чому він так одягнений, він сумно хитає головою і каже:

– О, це все – від диких образ...

Запитання до тексту:

– Хто ж це був? Чи справдилися ваші прогнози?

– Як ви думаєте, що відчуває людина, коли її ображають та не сприймають такою як вона є?

– Чи були випадки, коли вас ображали?

– Що ви відчували?

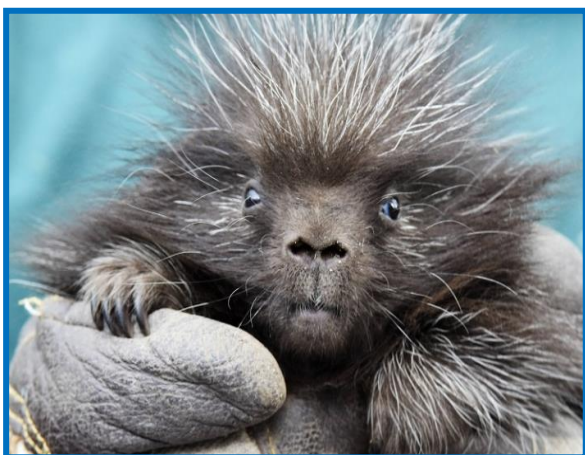
– Чи були ви свідком образ іншої людини?

– Що ви відчували?

– А інші живі істоти, наприклад домашні улюбленці, можуть ображатися?

– Як би ви назвали цю казку?

– А Ірен Роздобудько, автор цієї казки, дала назву «Дикі образи дикобраза».

9. Завершення заняття.

Підведення підсумків.

Мета: підвести підсумки та обміняти враженнями.

Час: 3 хв.

До уваги ведучого/ведучої!

Завершення заняття проводиться у формі «відкритого мікрофону». Ведучий/ведуча по черзі передає мікрофон і учні та учениці відповідають

на запитання: Як потрібно ставитися до інших?

2.5. «ПОРУШЕНА ПОСЛІДОВНІСТЬ»

Алгоритм роботи:

1. Учням пропонується кілька речень з тексту, записаних у порушеній послідовності.

2. Учні об'єднують у групи. Кожна група повинна запропонувати свою послідовність поданих речень. Результат фіксується у зошитах.

3. Читання тексту і перевірка результатів.

	1 гр.	2 гр.	3 гр.	4 гр.	5 гр.	Контрольна
1						
2						
3						

На (вулиця)

Пролунав дзвоник після (останній) уроку. Гурт малечі висипав на (вулиця). Сьогодні тут пильнують за (порядок) Іра й Люся.

Кілька малюнків (ганяти) у дворі м'яча. Раптом м'яч викотився на дорогу. Мале хлоп'я (бігати) за ним.

Завищали гальма. Ледве встигли дівчатка зупинити хлопчика. А могла трапитись біда.

Вулиця не любить пустощів. Будьте (обережно) на ній!

З поданих груп слів склади і запиши речення, добери заголовок.

школи, додому, трамваєм, із, Петрик, їхав
дідусь, до, зайшов, зупинці, на, старенький, салону
ціпочок, руці, він, у, тримав
швиденько, зі, Петрик, зіскочив, сидіння, свого
дідусеві, місце, сісти, він, запропонував, його, на
сів, подякував, дідусь, і
Петрика, сяяли, очі, радісно

2.6. МЕНТАЛЬНІ КАРТКИ

Ментальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Характерні риси ментальних карт:

- основний об’єкт вивчення завжди розміщується в центрі карти;
- аспекти основного об’єкта, питання, пов’язані з ним, і суміжні теми розходяться від центрального образу у вигляді гілок;
- гілки-асоціації пояснюються ключовими словами, фразами або графічними образами, від них відходять гілки другого порядку, що виражають вторинні ідеї, від яких, у свою чергу, розходяться гілки асоціацій третього порядку;
- гілки асоціацій формують ієрархічну структуру.

Карти пам’яті використовують для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, роблячи викладання і, відповідно, навчальний процес легшим і приємнішим заняттям. Що таке креолізований текст? Це складне текстове утворення, у якому поєднуються вербальні (тобто словесні) та невербальні (що належать до інших знакових систем) елементи. Вони створюють певну візуальну смислову єдність, що комплексно впливає на реципієнта. Тобто це структура змішаного типу, у якому з метою створити якомога кращі вимоги для розуміння тексту представлені вербальні та візуальні засоби передачі інформації.

ПОРАДИ СТВОРЕННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ

Поступово ви розвинете свій особистий стиль майндмепінга, але на першому етапі, необхідно дотримуватися наступних правил.

1. Важливо розміщувати слова на гілках, а не в ромбах і паралелепіпедах тощо. Важливо і те, що гілки повинні бути живими, гнучкими, загалом, органічними. Малювання ментальної карти в стилі традиційної схеми повністю заперечує ідеї майндмепінгу. Це сильно ускладнює рух погляду по гілках і вносить багато зайвих однакових, а отже монотонних, об'єктів.

2. Писати на кожній лінії тільки одне ключове слово. Кожне слово містить тисячі можливих асоціацій, тому склеювання слів зменшує свободу мислення. Роздільне написання слів може привести до нових ідей.

3. Довжина лінії повинна дорівнювати довжині слова. Це простіше і економніше.

4. Пишіть друкованими літерами, якомога ясно і чітко.

5. Варіювати розмір літер і товщину ліній залежно від ступеня важливості ключового слова.

6. Обов'язково використовуйте різні кольори для основних гілок. Це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю.

7. Часто використовувати малюнки і символи (для центральної теми малюнок обов'язковий). Іноді ментальна карта взагалі може цілком складатися з малюнків.

8. Прагнути такої організації простору, щоб не залишалось порожнього місця а гілки не розміщувалися дуже щільно. Для невеликої ментальної карти використовуйте аркуш паперу формату А4, для великої теми – А3.

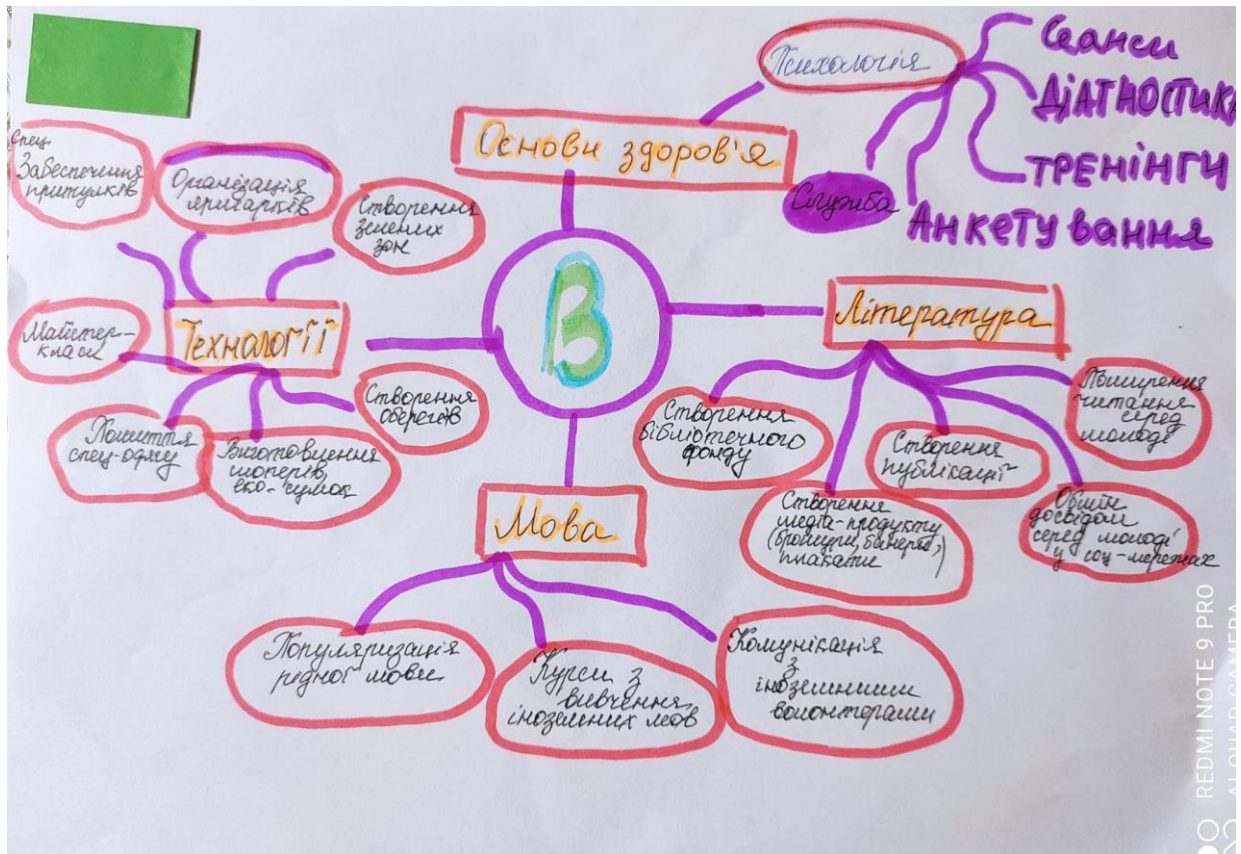
9. Гілки, що розрослися, можна укласти в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками.

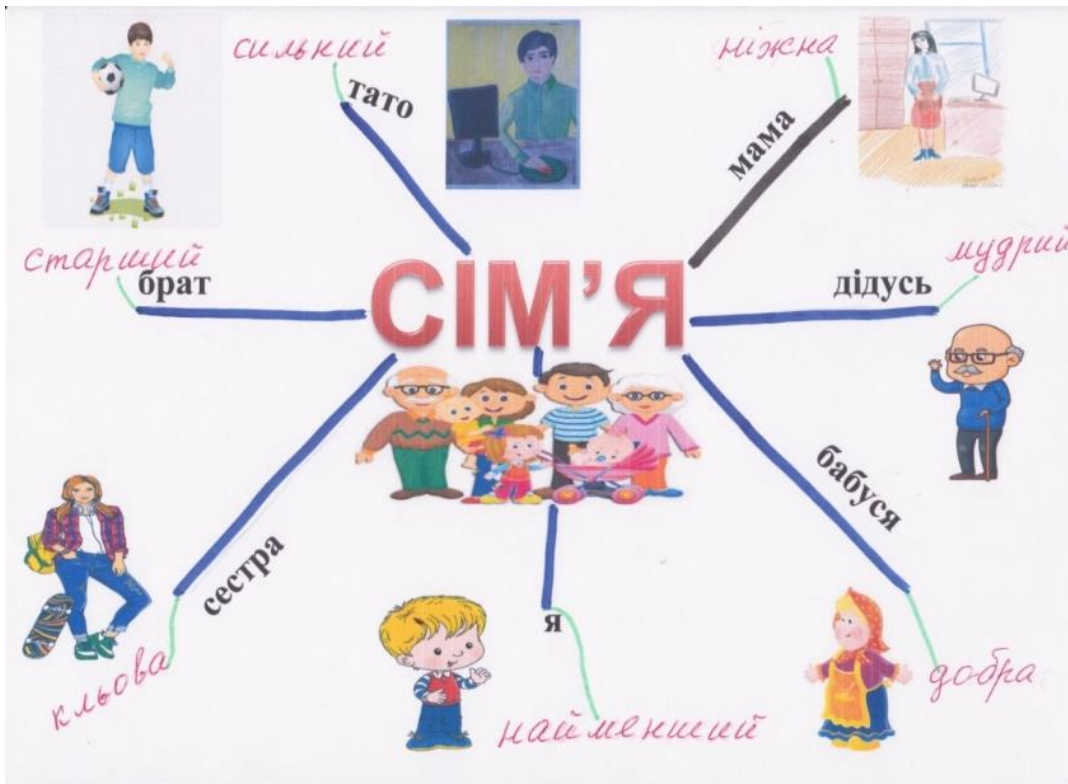
10. Розташовувати лист горизонтально. Таку карту зручніше читати.

Крім ознайомлення своїх учнів з теорією і практикою інтелект-карт, вчитель може використовувати інтелект-карти у вирішенні ряду власних практичних завдань, роблячи викладання і, відповідно, навчальний процес легшим і приємнішим заняттям.

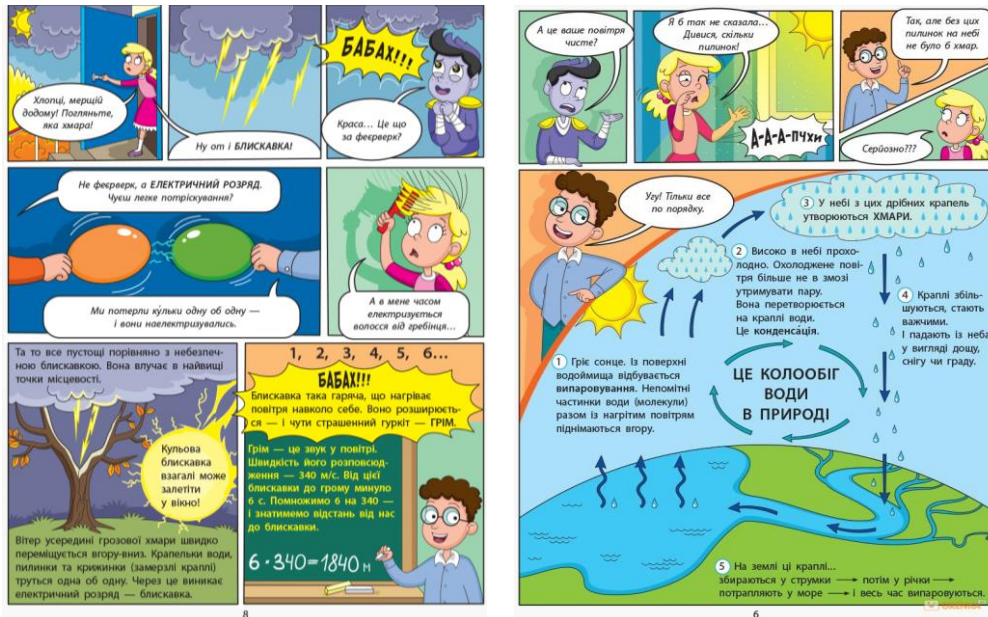

2.7. КОМІКСИ

Комікси – це послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь. Елементарною складовою коміксу є кадр, або окрема картинка.. Адже людина пізнає дійсність за допомогою актуалізації деяких схем сприйняття і уяви, або за допомогою перцептивних схем.

Комікс, як поєднання малюнка та тексту, дозволяє розставити необхідні акценти в акті сприйняття образу, події, явища та сфокусувати увагу людини на головному. На відміну від звичайного тексту комікс має ще й графічне представлення наданої інформації, особливою рисою якої є відсутність перенасичення завдяки обмеженій кількості тестової інформації.

Сайти для створення коміксів Джерело: <http://camerallabs.org/7478-10-krutykh-sajtov-dlya-sozdaniyasobstvennykh-komiksov>

У великих коміксах завжди присутній текстовий сценарій. Загалом, підготовка письмового сценарію сама по собі може стати цікавим навчальним завданням. Але навіть без нього все завжди починається із сюжетної лінії – фабули нашої історії. Вона складається з низки аспектів, в тому числі місця дії,

персонажів і безлічі малих деталей, які надають їй оригінальності. Саме читання книг розвиває нашу свідомість, збагачує розум, почуття, волю, психіку, формує характер. Бо прагнення отримати знання і бажання стати національно-свідомою людиною пробуджує і спонукає зростання інтересу до книги як такої. Література підтримує людей у тяжкі миті життя, надихає на подвиги заради інших, додає сили у доланні життєвих негараздів, вказує шлях до рішення важливих проблем.

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ

Використання різних вправ, методів і прийомів не може мати чітко закріпленого місця на уроці, а може змінюватися відповідно до його завдань. Розвиваючи критичне мислення на уроці, не потрібно забувати і про вдосконалення грамотності школярів. Робота із навчальним підручником, різними видами словників та довідкової літератури допоможуть сформувати правописні вміння. У наш час дуже важливо розвивати критичне мислення у дітей - щоб дитина стала отримувати задоволення від вивченого матеріалу, навчилася його аналізувати і робити самостійні висновки, щоб навчилися ставити розумні запитання і творчо знаходити на них відповіді. Важливо відзначити, що технологія розвитку критичного мислення допомагає учням самостійно визначати напрям у вивченні теми і самостійно вирішувати проблеми, тобто «мислити по-справжньому» [3, с. 890].

Не виникає жодних сумнівів, що критичне мислення повинно займати одне з провідних місць у шкільній освіті, тому що ця технологія насамперед допомагає формуванню пізнавальної потреби в учнів, яка спрямовує особистість на сприйняття та усвідомлення мети діяльності. Відповідно до цього формує позитивні цінності, навички та вміння, навчає самостійності та організованості.

Необхідно зазначити, що застосування методів критичного мислення в шкільній освіті має поки що епізодичний характер. Щоб підготувати молодь до реалій сучасного життя, прийоми технології критичного мислення необхідно застосовувати як у навчальному, так і у виховному процесах.

Це допоможе учням швидше орієнтуватись у новому матеріалі (за час навчання у школі) та новій інформації (у дорослому житті); розвиватиме навички і вміння аналізувати події, орієнтуватись у різних ситуаціях, дозволить швидко і правильно приймати ті чи інші рішення, припускатися менше помилок, бо люди вмітимуть аналізувати дії і події [3].

Отже, використання на уроках стратегії критичного мислення надасть можливість сформувати гармонійно розвинуту, конкурентоспроможну особистість, яка набуватиме умінь і навичок потрібні в подальшому житті. Технологія формування критичного мислення школярів передбачає формування пізнавального інтересу шляхом розвитку внутрішньої мотивації до цілеспрямованого навчання, підтримку пізнавальної активності учнів, спонукання їх до порівняння отриманої інформації з особистим досвідом і на її ґрунті формування аналітичних суджень.

Ознайомившись з уроками, легко переконатися у тому, що методи, з яких складається технологія розвитку критичного мислення, легко вбудовується в будь-який урок. Завдяки чітким і зрозумілим алгоритмам діяльності, вони з легкістю сприймаються дітьми. Застосування цих методів не потребує якихось матеріальних витрат, наявності складної техніки, Інтернету. У будь-якій міській чи сільській школі такий урок можна провести, будучи переконаним у тому, що він буде ефективним, нестандартним, цікавим для дітей.

Досвід показує, що дітям подобаються такі уроки, вони підвищують мотивацію дітей, спонукають мислити, висловлювати власні думки, самостійно конструювати знання. На жаль, серед сучасних підручників для початкової школи немає таких, які б були спрямовані на розвиток критичного мислення, як цього вимагає життєва необхідність. Як правило, ці підручники містять готові положення і висновки і не передбачають можливості критичного дослідження навчального матеріалу учнями. Проте, володіючи методами критичного мислення, учитель може навіть на матеріалі таких підручників організувати роботу так, щоб учні були задіяні в процес формування знань, тим самим роблячи його «своїм», більш зрозумілим.

Методи, які використовуються у початковій школі для формування в учнів критичного мислення є універсальними.

Всі уроки будуються приблизно за такою структурою: вступна частина уроку (5-7 хвилин) є етапом актуалізації опорних знань і умінь та мотивації їх до навчання. В літературі з критичного мислення цей етап називають «викликом». На цьому етапі діти разом з учителем «освіжають» свої знання, уявлення, уміння, проводять «інвентаризацію» цих знань, зосереджують увагу на новій темі, готуються для сприйняття нових ідей, формують позитивне ставлення, зацікавленість до процесу навчання.

Зразок 1.

Доповни речення за допомогою слів-підказок. Де потрібно змінюй закінчення. Запиши доповнений текст.

У ПОЛІ

Настав час збирання Широкими ланами пропливають степові кораблі – На високому ... під ... сидить Це він один керує такою складною машиною.

Комбайн підрізає ... , молотить його. Під'їхала машина за А з другого боку комбайна вже лежить купка Хіба це не розумна машина? На ... вийшла велика армія таких машин.

Слова-підказки: комбайн, поле, парасоля, врожай, жито, комбайнер, зерно, солома, крісло.

Зразок 2.

ГРА «КРУГ, КРУЖЕЧОК, ПОВЕРНИСЬ, ЦІЛЕ СЛОВО УТВОРИСЬ»

лиси

медик

миш

чик

вед

чка

зай

ка

– Складіть і прочитайте слова.

Зразок 3.

ГРА «ХТО УВАЖНИЙ»

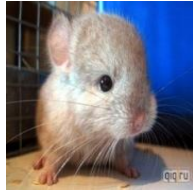
З'єднайте стрілочками малюнок зі словом.

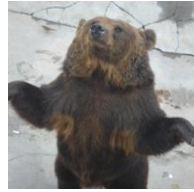
шкряботушка

скрекотушка

набрідь

побігайчик

сестричка

братик

– Кого з героїв казки не зображено?

ВИСНОВКИ

Отже, можна дійти висновку, що використання методик для розвитку критичного мислення учнів початкової школи для розвитку культури спілкування та для реалізації особистості виявляються цікавими для учнів, допомагають засвоїти матеріал та використати його у подальших заняттях, виконують дидактичні та різні розвивальні функції.

Як показує досвід моєї роботи, достатньо ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є методичні прийоми, які роблять освітній процес більш творчим, вчать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки.

Учні повинні мати свободу дій, щоб мислити і самостійно вирішувати будь-які питання. Мислити критично можна в різному віці. Вважають, що у першокласників накопичено для цього достатньо життєвого досвіду та знань і вони можуть більше, ніж ми звикли очікувати. Переваги критичного мислення над традиційним процесом пізнання знаходиться індивідуальність і саме тому воно є продуктивним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. **Баранова І.**, Що таке критичне мислення та як його розвивати?
URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-take-krytychne-myslennya-ta-yak-jogo-rozvyvaty/>
2. **Гевал М. Д.** Загальні принципи Критичного мислення на уроках різних типів М. Д. Гевал Комп'ютер у школі та сім'ї. 2019. №3. с. 34–34.
3. **Дорошенко Ю. О.** Особливості застосування технології Критичного мислення в початковій школі Ю. О. Дорошенко, Н. П. Листопад Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць За ред. Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2017. с. 184–189.
4. **Жук Ю.** Можливості нової технології. Психолого-педагогічні проблеми використання засобів нових інформаційних технологій у навчальному процесі Ю. Жук Освіта. 2018. 23-30 лип.
5. **Кивлюк О.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи О. Кивлюк Початкова школа. 2008. №4. с. 34–35.
6. **Марченко О. Г.** Формування критичного мислення школярів О. Г. Марченко. Х. : Вид. група «Основа»: «Триада+», 2018. 160 с.
7. **Наумчик М.М.** Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). М.М. Наумчик. Тернопіль: Астон, 2009. 352 с.
8. **Пометун О.,** Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку) URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>
9. **Рибалко О.** Молодший школяр і комп'ютер О. Рибалко Комп'ютер у школі та сім'ї. №5. 2010. с. 21–24.
10. **Ротаєнко П. А.** Комп'ютерна мультимедія як засіб навчання П. А. Ротаєнко, Н. І. Самойленко, Ю. О. Дорошенко Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. праць За ред. Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. К. : Логос, 2000. с. 175–180.
11. **Савченко О. Я.** Дидактика початкової школи О. Я. Савченко. К. : Абрис, 2014. 98 с.
12. URL: <https://youtu.be/1bOjDTJuXHk>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Тема: Засвоєння таблиці ділення на 4. Застосування таблиці для знаходження значень виразів і розв'язування задач. Урок у 2 класі.

Мета: закріпити навички табличного ділення на 4; навчати застосувати отримані знання під час розв'язання прикладів і задач; удосконалювати обчислювальні навички учнів; розвивати логічне мислення, довільну увагу, пам'ять, мовлення дітей; виховувати інтерес до математики.

Обладнання: картки для усних обчислень, для самостійної роботи, схеми – опори, телевізор, математичне лото.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

– Знайомтеся, це 2-Б клас. 14 дівчаток та 14 хлопців. Їм виповнилося по 8 років. Це дуже працездатні діти.

– А до вас, діти, завітали дуже поважні гості – вчителі. Побажайте їм доброго здоров'я.

Сподіваюсь, що ми зуміємо створити на уроці ситуацію успіху. І, щоб наша праця була успішною пам'ятаємо про: кмітливість, старанність, увагу, Знання

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Вправа «Очікування»

– Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

III. Повідомлення теми й мети уроку.

– Познайомтеся з планом роботи на уроці.

Слайд 1.

Любий друже!

Сьогодні ти не просто учень, а знавець математики, який повинен...

З
Н
А
Т
И

таблицю ділення на 4

В М І Т И

застосовувати отримані знання під час розв'язання прикладів і задач

ЦІ НУ ВА ТИ

бережливе ставлення до часу

IV. Робота над темою уроку.

1. Усна лічба.

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ»

- Числа при множенні називаються...
- Щоб знайти невідомий множник, потрібно... (добуток поділити на відомий множник)
- Числа при діленні називаються...(ділене, дільник, частка)
- Запис задачі в скороченому вигляді...(короткий запис)
- Як по іншому називається додавання однакових доданків...(множення)
- Таблиця у якій подано добутки однакових чисел...(таблиця множення)
(2 дівчинки, 2 хлопця біля дошки виконують завдання).
(2 учня працюють на комп'ютері (в парі))

ГРА «ТИ МЕНІ, Я ТОБІ»

2. Розв'язування прикладів.

Слайд 2.

12:4 32:4 24:4 16:* = 4 *:4 = 5

Задача.

Вісім метеликів летіли
По чотири на ромашки сіли
На скількох, скажіть, ромашках
Сплять гарненькі ці комашки (8:4=2)

3. Математичне лото.

4. Жива математика (інформатори)

Вовк – постійний персонаж народних казок і мультфільмів. В природі це розумний, спритний, витривалий і сильний хижак. Формою і розміром він схожий на вівчарку. Шерсть сірого кольору з різними відтінками – від білястого до чорного, залежить від того, де живе вовк – в степу чи в лісі. Зуби міцні і гострі. Вовк має чудовий зір. Завдяки високим і

міцним ногам він швидко бігає. Молоді вовки навіть гавкають і гарчать, як собаки. Вовки в природі є санітарами. Полюючи, вони ловлять хворих і ослаблених тварин, сприяючи тим самим оздоровленню всього стада.

За ніч полювання вовки можуть проходити до: $34 + 16 + 3 + 27 + 8 + 12$ (100 км)

Довжина тіла: $4 \times 5 + 70$ (90 см)

Тривалість життя $(2 \times 4) + 5$ (13 років)

V. Фізкультхвилинка.

Ми таблицю дуже любимо

Вже її вивчаємо. То ж у гру «Таблиця»

Ми зараз пограємо.

– Скільки буде 4 помножити на 2?

Ми з тобою кивнем головою.

– Скільки буде 4 помножити на 3?

– Сплеснемо руками.

Скільки буде 8 поділити на 4?

– Тупнемо ногами.

5. Хвилинка каліграфії

84

– Що тобі відомо про це число

Скільки в ньому десятків та одиниць

– Розклади його на розрядні доданки

Знайди суму цих чисел

Знайди різницю, добуток, частку

Назвати сусідів цього числа

На яке число можна поділити

6. Математичний диктант

– Зменшене – 15, від’ємник – 7, знайти різницю чисел (8)

– Збільшити отриманий результат на 4(12)

– Отримане число поділити на 4(3)

– Перший множник – 3, другий множник – 8, знайти добуток (24)

– Знайти частку чисел 36 і 4 (9)

VI. Повторення вивченого матеріалу.

Робота над задачею

Було – ?

Продали – 8 п. – по 4 кг ябл.

Залишилося – 60 кг

Задача 1. П’ятьом покупцям продали по 4 кг огірків. Залишилося продати ще 17 кг. Скільки кілограмів огірків було?

Задача 2. В п'яти ящиках було по 4 кг картоплі. а в одному великому – 17 кг. Скільки кілограмів картоплі було всього?

№ 633

Задача 1. П'ятьом покупцям продали по 4 кг огірків. Залишилося продати ще 17 кг.

Скільки кілограмів огірків було?

Задача 2. В п'яти ящиках було по 4 кг картоплі. а в одному великому – 17 кг.

Скільки кілограмів картоплі було всього?

1) $4 \times 5 = 20$ (кг)

2) $20 + 17 = 37$ (кг)

Робота над задачею № 631 (диференційовано)

1 група – самостійно.

2 група – за допомогою плану.

1) Скільки кілограмів яблук привезли у дитячий садок?

2) Скільки кілограмів яблук на одному підносі?

3 група. 1) $* + * = 8$ (кг) – яблук привезли.

2) $* : * = 2$ (кг) – на одному підносі.

– Робота за № 632 коментовано

VII. Підсумок уроку.

– Чи справдились ваші очікування?

Метод «Прес»

Для мене було цікавим...

Тому що...

Отже....

VIII. Домашнє завдання: С. 97 № 635, № 636.

КОНСПЕКТ УРОКУ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

2 клас

Тема: НА ЗЕЛЕНОМУ ЧОВНІ ПРОПЛИВАЄ ЛІТО

Оповідання В. Чухліба «Чи далеко до осені?»

Дослідження тексту: тема, дійові особи, структура. Співвідношення темпу читання із змістом прочитаного. Чи є у змісті прочитаного відповідь на запитання, що є у заголовку?

Мета:

– **формування предметних компетентностей:** формувати в учнів навички правильного свідомого виразного читання; актуалізувати знання про ознаки осені у природі, підготовку птахів до осінніх змін; формувати емоційно-оцінне ставлення до змісту прочитаного твору, навчити бачити красу природи; розвивати образне мислення, уяву, зв'язне мовлення учнів; збагачувати лексичний запас;

– формування ключових компетентностей:

уміння вчитися: сприймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати, переключатися з одного виду роботи на інший;

комунікативної: володіти позитивними навичками спілкування, уміти висловлювати свої думки, налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, в групі;

інформаційної: уміти здобувати з підручника необхідну інформацію;

здоров'язбережувальної: розпізнавати правильне і неправильне сидіння за партою, уміти правильно сидіти за партою;

соціальної/громадянської: співпрацювати в парі, в групі, планувати взаємодію з учасниками спільної діяльності;

загальнокультурної: дотримувати правил поведінки на уроці.

Очікувані результати:

1. Читає вголос правильно, свідомо. МОВ 2.1
2. Виявляє розуміння фактичного змісту. МОВ 2.2
3. Знаходить в тексті незнайомі слова, з'ясовує їх значення. МОВ 2.1
4. Вміє визначити структуру тексту. МОВ 2.2
5. Пояснює, де, коли, які відбувалися події, правильно називає персонажів твору. МОВ 2.2
6. Відповідає на запитання за змістом прочитаного. МОВ 1.4
7. Висловлює своє ставлення до почутого: до подій, персонажів твору. МОВ 1.5

Обладнання: малюнки лелек, осені; аудіозаписи голосів лелек або відеозапис (наприклад, «Звуки природи. Спів птахів. – Білий лелека», <https://youtu.be/1bOjDTJuXNk>), картки для розміщення на стіні слів, модель будови тексту у вигляді потягу, роздруковані фрагменти оповідання, картки для роботи в парах;

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, природнича.

Критерії до уроку:

1. Чи вмію з'ясувати значення незнайомих слів?
2. Чи можу визначити частини тексту?
3. Чи вмію дати відповідь на запитання за змістом прочитаного?

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент.

Пролунав для нас дзвінок –

Починається урок!

2. Психологічний настрій на урок.

– Чи є в нашому класі нахмурені личка?

– Поверніться, будь-ласка, один до одного і подаруйте один одному усмішку. Покажіть свій кольоровий настрій. У нашому класі стало ніби світліше від яскравих кольорів гарного, веселого настрою. (Учні показують на картках кольоровий настрій).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Артикуляційні вправи.

1) Вправа «Звуконаслідування»

Пригадайте та відновіть різні звуки природи:

Гудіння вітру

Дзижчання комара

Надування кульки.

2) Розчитування «Осіння розчитка»(відео)

2. Етапи дотекстової діяльності та підготовки учнів до сприймання змісту тексту.

Актуалізація опорних знань учнів.

Картини якої пори року ви побачили у відео?

Яка музика тут звучала? Сумна чи весела? Чому?

Як ви думаєте, хто до нас сьогодні прийде на урок?

Гостя нашого уроку Осінь. Чому? (тема тижня: Рослини восени)

Гра «Так чи ні»

– Які слова належать до слова осінь?/ учні сигналізують кубиками Лего.

Виліт птахів сильні морози дощ перші квіти вітер заморозки
павутиння **ОСІНЬ** прохолода

Щедрий врожай падолист туман жовте листя березовий сік

– Але вона прийшла не одна.

– А хто ще з нею прийшов спробуйте відгадати.

Слайд.

На даху моєї хати

Оселився птах цибатий.

Довгий дзьоб і ноги має,

Мишок, жабок полюбляє.

Чемних діток із далека

В кожен дім несе... (*Лелека*).

– За якими ознаками впізнали лелеку?

– Який жанр літератури цей твір?

– А які ви ще знаєте жанри літератури?

– Що вам ще відомо про цього птаха, його життя в природі, особливості поведінки?

Перегляд відео «Цікаве про лелеку».

Як ще називають цих птахів? (*Чорногуз, бусол, боцюн, бузько, гайстер*).

Що цікавого ви дізналися про лелеку?

Повідомлення теми та завдань уроку.

– Гадаю, ви вже здогадалися, хто буде персонажем твору, що ми будемо сьогодні не просто читати. Ми станемо справжніми дослідниками тексту, що створив справжній письменник-природолюб – Василь Чухліб. (**Про нього слайди**).

Перший вірш написав ще в школі. Тобто писав не тільки оповідання, а і вірші.

Дослідження 1. «Знайомство з текстом»

Вправа «Передбачення».

Прочитайте назву оповідання (с. 30). Висловте свої припущення, про що може йтися у творі з такою назвою.

Первинне сприймання змісту тексту учнями. Читання «Передбачення».

Виразне читання оповідання вчителем (*аудіозапис*).

Робота над змістом тексту.

Вправа «Передбачення»

Слухаємо текст – 1 абзац.

– Як ви думаєте, діти отримають відповідь від птахів?

Слухають 2 абзац – читає учень.

– А зараз, на вашу думку, дочекаються відповіді?

Слухають 3 абзац – читає учень.

– Які почуття виникають у вас, коли ви почули прочитане?

Дочитують текст самостійно.

Вправа «Читаю з другом».

Перевірка первинного сприймання змісту твору.

Перевірка емоційного сприймання змісту

– Який настрій викликав у вас цей твір? Що здивувало вас в оповіданні?

Що справдилося у ваших передбаченнях щодо можливого розвитку подій?

Який жанр цього твору?

Дослідження 2. Щоденні 5 «Робота зі словами»

Читання слів стовпчиком (Слайд)

Самостійне здобування інформації з підручника

– Прочитайте пояснення слова *незмигливо* на с. 31. (Слайд)

Пояснення значення слова. Розміщення слова на стіні слів

В'яз – листяне дерево.

Робота в парах «Встанови відповідність»

Встановлення відповідності між словом і його значенням

Дзьобатий	з довгими тонкими ногами.
Клекотіти	який має великий дзьоб.
Цибати	видавати переривчастий звук.

Відео клеkotання лелеки.

Оцініть роботу друга (індивідуальні картки).

Дослідження 3. «Вчимося виразно читати»

– Сьогодні ми познайомимося з поняттям АБЗАЦ (слайд). Ці знання будуть потрібні для подальшого читання оповідання. Вміння виділяти абзаци. Разом визначаємо. Спробуйте порахувати кількість абзацив на с. 31.

Читання тексту.

Вправа « Небо – Земля»

Щоденні 5 Читання для друга

Робота в парах.

Вправа «Ти – мені, я – тобі» Пригадайте, з якими інтонаціями треба читати репліки дітей. Читання тексту учнями по одному абзацу.

«Осілля фізкультхвилинка»

Дослідження 4. «Вчимося аналізувати текст»

Поглиблений смисловий і структурний аналіз тексту

Вибіркове читання.

1. Хто жив на старому в'язі?

2. Які імена були у хлопчиків та дівчаток?

3. Як називають звуки, що видають лелеки?

4. З яким питанням діти зверталися до лелек? Який жанр усної народної творчості нагадує це звертання? (Закличку.)

5. Прочитайте абзац, у якому передано хвилювання дітей за долю лелеченят.

6. У яку пору року відбуваються події більшої частини оповідання? Прочитайте речення, яке підтверджує вашу думку. (Осінь. На зеленому човні пропливає літо.) Як ви його розумієте? (Слайд)

Робота за ілюстрацією (с. 31)

– Що зобразив художник на малюнку?

– Яку пору року зображено у художника? За якими ознаками це визначили?

– Прочитайте речення, що описують цю ілюстрацію.

Фізкультхвилинка для очей

Вправа «Лелека»

– Витягніть праву руку (*ніби дзьоб лелеки*).

– Почніть малювати нею вісімку.

– Очима пильно слідкуйте за кожним рухом пальця.

– Таку ж вправу виконайте лівою рукою.

Дослідження 5. «Робота в групах»

На які частини поділяється текст? (*зачин, основна частина, кінцівка*)

1-4 групи «Формуємо потяг»: *установлення відповідності між фрагментами тексту і складом потяга.* Текст поділений на 4 фрагменти.

(*1 фрагмент (зачин), основна частина розбита на 2 фрагменти, 3 фрагмент (кінцівка)*).

Кожна група отримує один фрагмент і з'ясовує його місце в складі потяга. Фрагменти тексту, які були в групах, прикріплюють на модель потяга.

5 група – Вибрати слова, які характеризують персонажів твору і обведіть їх червоним олівцем.

допитливість

заздрість

ледачі

турботливі

галасливість

веселі

життєрадісні

байдужі

6 група – Виконати тестові завдання.

Обери правильну відповідь.

1. Хто автор твору?

- а) Василь Чухліб;
- б) Грицько Бойко;
- в) Дмитро Павличко.

2. Персонажі твору:

- а) Василь, Миколка, Маринка;
- б) Тарасик, Гриць, Миколка, Тетянка, лелека;
- в) Тарасик, Ігор, лелека.

3. Як би ви продовжили цей твір?

- Чи знайшли ви відповідь на запитання, що міститься у заголовку?
- Чи далеко до осені?
- Обґрунтуйте свою відповідь.

За схемою: Діти отримали відповідь на своє питання. Адже в тексті говориться, що (Що літо вже пропливає і в гнізді було пусто)

Отже, (Осінь вже починається)

Презентація роботи груп.

Самооцінювання роботи в групах (індивідуальні картки)

Що в нас вийшло на дошці? (на дошці пташиний ключ із завданнями)

Пташиний ключ

Робота над текстом «Загадка-добавлянка» (Слайд)

Вправа «Рибки»: самостійне мовчазне читання

- Яке слово додали у віршику? Журавлі (Слайд «Журавлиний ключ»)
- І в нас вийшов ключ на дошці. Чому?
- З яким значенням слова *ключ* ви ще знайомі?

1. Знаряддя для замикання та відмикання замка, засува та ін.

2. Знаряддя для загвинчування або відгвинчування гайок, болтів і т. ін., для накручування завідних механізмів тощо (*гайковий ключ*)

3. Знак на початку нотного рядка, за допомогою якого визначають висоту та назву звука (*скрипковий ключ; басовий ключ*).

4. Ряд однорідних предметів або живих істот, які рухаються один за одним, утворюючи кут (*журавлиний ключ*).

5. Джерело.

Вправа «Займи позицію»

Чи знайшли ви відповідь на запитання, що міститься у заголовку? Чи далеко до осені? На дошці слова «За», «Проти», «Не знаю» *Обґрунтуйте свою відповідь. За схемою: Діти отримали відповідь на своє питання. Адже в тексті говориться, що (Що літо вже пропливає і в гнізді було пусто)*

Отже, (Осінь вже починається)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія

Вправа «Продовж речення»

Мені запам'яталось ...

Мене вразило, здивувало....

Мені сподобалося дослідження.....

Оціни свою роботу на уроці «Одягни дерево».

Зелений листочок – мені все вдалося на уроці

Жовтий –в мене виникали труднощі, але я впорався

Червоний – мені потрібна допомога

Творче завдання

– За бажанням ви можете створити власну ілюстрацію до оповідання.

– Прочитайте батькам це оповідання (с. 30-31).

Сенкан

1. Лелека.
2. Який? (2 слова) _____.
3. Що робить? (3 слова) _____.
4. Склади речення про лелеку. _____.
5. Як ще можна назвати лелеку? _____.

УРОК 3 ПРИРОДОЗНАВСТВА

у 2-А класі з використанням технологій критичного мислення

на тему: **«ЯКИМИ БУВАЮТЬ ДЕРЕВА, КУЩІ,
ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ?»**

Мета:

– *дидактична*: продовжити формувати поняття про дерева, кущі, трав'янисті рослини, розширити й уточнити уявлення дітей про овочеві рослини; познайомити з поняттями «однорічні», «багаторічні» рослини.

– *розвиваюча*: формувати навички самостійної роботи з додатковою літературою; розвивати вміння вести пошукову роботу, знаходити нове, досі невідоме; ставити запитання; класифікувати й групувати вивчений матеріал, знаходити причинно-наслідкові зв'язки; доводити правильність певного судження та власної думки

– *виховна*: сприяти вихованню любові до рідного краю, почуття гордості за свою землю, бережливого ставлення до природи; виховувати дружні стосунки; заохочувати до співробітництва.

Обладнання: карта «Країни світу»; малюнки овочів на магнітах; картки для складання кластеру із назвами нових понять: однорічні, дворічні, багаторічні, презентація до уроку; малюнки овочів, багаторічних та однорічних рослин, які діти малювали самі; бейджики для кожного з номерами №1 і №2; нагороди-медалі: «Кращий журналіст», «Юні театralи», «Кращий художник», «Всезнайко», «Знавець овочів».

Тип уроку: вивчення нового матеріалу та формування практичних навичок.

Форми: групова; фронтальна; індивідуальна; інтерактивні («Банани», «Кластер», «Навчаючи – вчусь», «Займи позицію», «Рюкзак»).

Хід уроку

I. Організація роботи на уроці.

Діти, у нас сьогодні дуже багато гостей. Давайте привітаємося з ними. Побажаємо їм і нам хорошого дня.

1. Рефлексія.

– Діти візьміть свої долоньки. Я пропоную вам загадати вашу улюблену квіточку. Прошепотіть її назву. Вдихнемо її аромат. Тепер посміхніться подаруйте квіточку своєму сусідові.

– А хочете ви взнати, яку квіточку загадала я. Дивляться на екран. (кульбабку)

– Подивіться у вікно. Чи можемо ми побачити зараз кульбабку?

- Чому?
- Яка зараз пора року?
- Який місяць?
- Це початок, середина чи кінець зими?

II. Хвилинка спостережень. Як завжди ми починаємо із спостережень за погодою.

Алгоритм:

Небо
Сонце
Температура
Вітер
Опади

Черговий синоптик

- Доброго ранку! У студії синоптичної обсерваторії черговий синоптик.....
- Сьогодні на території України збережеться мінлива погода. У західних областях, зокрема в Чернівецькій області, Сторожинецького району с. Чудей.
Небо – ..., сонце світить, але не гріє. Температура повітря – ...
Вітер –; опади –.
- Хочу побажати усім-нехай проблеми і негоди не роблять вам в житті погоди.
- Як ви думаєте, чому грудень так називається?

Замерзлі грудки землі. (Слайд)

Ще грудень називають стужайко (морозно). (Слайд)

Хмурень – похмуρο

Мостовий-водойми вкриваються льодом, по якому можна ходити, як по мосту.

– Подивіться на екран. Що тут належить до живої природи?

– Ви здогадались ми будемо говорити про живу природу. А про що саме ми дізнаємося, коли виконаємо вправу «Банани»

III. Повідомлення теми та завдання уроку.

– А перед цим ми повторимо правила співпраці.

Правила роботи у групах:

1. Працюють всі.
2. Кожний пропонує свій варіант відповіді.
3. Говорити коротко і чітко.
4. Критикуй не товариша, а ідею.
5. Ми працюємо разом, щоб було добре всім.
6. Культурна людина вміє не тільки говорити, а й слухати.

Вправа «Банани»

1. Робота у групах.

Закреслити однакові букви в словах

1 група: КДКВКЕККРЕВКА (дерева)

2 група: КББУБЦБІ (кущі)

3 група: ТПРАППВІП (трави)

– Як ці всі слова об'єднати в одну групу? (Рослини.)

– То про що ми будемо говорити?

2. Вступне слово вчителя.

Всі рослини відрізняються між собою забарвленням і формою стебел, листків, квіток і плодів, тривалістю життя та іншими особливостями. Незважаючи на такі розбіжності, кожна з рослин має однакову будову. Пригадаємо яку будову мають рослини? (Корінь, стебло, квітку, плоди з насінням) (Слайд)

Гра «Знайди помилку»

– Подивіться на дошку. Які рослини ви бачите? (Калина, береза, кульбабка).

– Я стверджую, що калина – це дерево.

– Чи згодні ви зі мною? (Діти виправляють помилки і доводять думку).

– Я стверджую, що береза – це трав'яниста рослина. Чи згодні ви зі мною? Кульбабка відноситься до групи дерев?

Пояснення дітей. Береза це дерево, тому що в неї є один міцний стовбур. Калина – це кущ, тому що має не один стовбур, а декілька дерев'янистих стебел. Які ви ще знаєте кущі? (малина, шипшина) Кульбабка – це трав'яниста рослина, тому що має зелене соковите стебло, вони майже завжди нижчі від дерев і кущів.

– Але є винятки! Чи знаєте ви, що банан і ананас – це також трав'янисті рослини. Висота стебла банана може бути до 7 метрів. (Слайд)

3. Слово вчителя.

Іноді ми шукаємо незвичайні явища у далеких мандрівках, серед чужих пейзажів та екзотичних рослин. Проте чимало цікавого можна побачити на ділянках, що розташовані біля школи. Навіть звичайні та поширені види рослин стають дивовижними, якщо ближче познайомитися з ними. Чи знаєте ви, що переважна більшість рослин здатна рухатись? Так, ми не помилилися, саме рухатись! І щоб побачити це диво, канал «1+1» відрядив у зарубіжне відрядження юних журналістів з програмою Дмитра Комарова «Світ навиворіт» Кожен зі спецкорів одержав завдання: побувати на батьківщині одного з овочів і поділитись з нами новинами.

Журналісти записували інформацію, а художники робили зарисовки.

4. Пізнавальна діяльність.

Звіт творчих груп про виконане завдання (8 хв.)

Методичний коментар. Дітям пропонується за півхвилини розповісти про овочі за алгоритмом:

- назвати батьківщину овоча;
- особливості овоча, користь;
- в разі можливості розповісти, що означає його назва.

Протягом розповіді на карті «Країни світу» встановлюється прапорець з назвою країни та малюнок овоча. Роботу виконують два учні в парі: один – розповідає, а інший – працює біля карти і показує малюнок овоча, який сам малював.

– **Яке свято очікують діти з нетерпінням взимку? (Новий рік)**

– **А яке дерево є символом Нового року? (Ялинка).**

Фізкультхвилинка «Ялинка».

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Відео росту дерева.

Бесіда (2 хв.)

На відео дерево росте досить швидко.

– Як ви думаєте, скільки років можуть жити дерева, кущі? **(Слайд)**

2. Повідомлення теми уроку.

Сьогодні ми дізнаємося про вік рослин.

– Овочеві культури, як і інші трав'янисті рослини, можуть бути – однорічні, дворічні, багаторічні.

– Що вам підказує назва «однорічні» рослини? **(Слайд)**

– До однорічних належать ті рослини, які протягом року проростають із насіння, квітують, дають плоди з насінням, відмирають. **(Слайд)**

– Про дворічні рослини ми будемо з вами говорити у 3 класі. Але хочу сказати, що дворічні рослини на перший рік проростають, але не квітують. На другий рік у них з'являються квіти і насіння.

– Багаторічні мають довголітні підземні стебла, цибулини, бульби, в яких накопичуються поживні речовини; є бруньки, з яких виростають надземні стебла. Вони квітують, дають плоди з насінням і відмирають. Цибулини та бульби зимують у ґрунті. **(Слайд)**

Заповнюємо кластер: однорічні, дворічні, багаторічні.

А які саме рослини належать до цих груп ви дізнаєтеся самостійно.

3. Вправа «Навчаючись – вчуся».

Методичний коментар. У дітей є бейджики з номерами 1 і 2. Кожна група читає інформацію на картках, переказує. На зворотньому боці питання. Пробують відповісти. Потім за сигналом об'єднуються в пари і обмінюються інформацією. За поданим дзвінком міняються парами і знов обмінюються інформацією.

4. Доповнюємо кластер.

Під час складання кластеру номери №1 розповідають, що вони дізналися від номерів №2 і навпаки.

РОСЛИНИ

ОДНОРІЧНІ

ТРАВИ

ДВОРІЧНІ

ТРАВИ

БАГАТОРІЧНІ

ДЕРЕВА

КУЩІ

ТРАВИ

– А зараз я хочу, щоб ви подивилися відео про найстаріші рослини на планеті.

5. Відео 5 хв. «Найстаріші дерева планети».

Виховний момент. Про значення дерев. Берегти природу. Як ми зможемо вберегти рослини?

– Як ми можемо зберегти дерева зараз на Новорічні свята?

6. Вправа «Займи позицію».

Методичний коментар. На партах малюнки рослин, які діти намалювали вдома. У парі обговорюють до якої групи віднести цю рослину: однорічні чи багаторічні.

Потім у двох кутах класу таблиці «Однорічні рослини», «Багаторічні рослини». Діти займають позицію до якої групи підійти. Обговорюють у групі усі рослини. Виступає спікер, який доводить думку групи.

V. Підсумок уроку.

Вправа «Валіза»

- Яку інформацію ви взяли б із сьогоднішнього уроку у «валізу»?
- Чи зможемо цими знаннями ми скористатися в житті? Яким чином?
- Спасибі вам за вашу роботу. Нагородження дітей грандами-медалями.

VI. Домашнє завдання.

Скласти казку про улюблений овоч.

Сидить панна у світлиці

молода, червонолиця.

Хто до неї завітає – вітамінами вгощає. (*Морква*)

МОРКВА

Ще за двісті років до нашої ери цю рослину знали греки і римляни. Батьківщина моркви – Афганістан. Вона до нас прийшла з Північної Африки. У моркві містяться майже всі відомі вітаміни. Але найбільше в ній каротину. Дорослій людині достатньо з'їдати 80-100 гр. свіжої моркви.

Довгий, зелений,
Добрий і солоний,
Добрий і сирий.
Хто він такий? (*Огірок*)

Огірок-трав'яниста рослина родини гарбузових, овочева культура. Походить із Індії. Плід зеленого, жовтого кольору, з шипами або без них, з приємним смаком і специфічним запахом. В Україні огірки вживають свіжими, солоними, консервованими або маринованими.

Хто хустиночку свою влітку покриває?
І по двадцять хустин
На голівці має? (*Капуста*)

КАПУСТА

Капуста має головчасті форми. Листки капусти трохи гіркі, бо містить гірчичну олію. Використовують її у свіжому, вареному, тушкованому вигляді. Завезено до нашої країни із Середземномор'я.

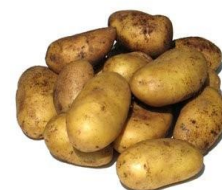
Зелений чуб, червоний бік,
Смачний із нього чавлять сік.
Газдині варять з ним борщі,
Росте в городі на кущі. (*Помідор*)

ПОМІДОР

Батьківщина помідорів – Південна Америка. Перуанські індіанці вживали їх у їжу ще в 5 столітті до нашої ери. У 16 столітті іспанські мореплавці привезли помідори в Європу. Помідори використовувалися як декоративні рослини, їх вирощували на клумбах. Всі думали, що їхні плоди довгий час отруйні. Вчені встановили, що помідори містять велику кількість вітаміну С і каротину.

Під землею народилась
і для борщичу згодилась.
Мене чистять, ріжуть, тнуть,
смажать, варять і печуть. (*Картопля*)

КАРТОПЛЯ

Картопля родом з Америки. Із Європи в Російську імперію її завіз Петро I. і ось уже протягом багатьох років картопля стала для людей нашої країни майже головним овочем у харчуванні. У народі говорять, що картопля – другий хліб.

У темниці виростає та біленькі зубки має.
Хоч гіркий він і пекучий,
та корисний і цілющий. (*Часник*)

ЧАСНИК-СУПЕРЛІКИ

Часник має властивість підтримувати мужність. Будівельники єгипетських пірамід їли часник, щоб мати силу. Часник – дуже гарна приправа до їжі. Часник – прекрасний антисептик, вбиває бактерії. Завезено до нашої країни з Франції.

Він овальну форму має,
На городі виростає.
Газдині його консервують,
рагу смачне готують. Цей фіалковий пан –
Тонкошкурий _____ . (*Баклажан*)

БАКЛАЖАН

У давні часи баклажани були настільки гіркими, що ніхто їх не їв. З роками гіркота зменшувалась. Баклажан дуже люблять японці і два рази на рік збирають врожай. Щоб баклани під час перевезення не псувалися, один француз придумав спосіб консервування. Француза звали Франсуа Апперт. Баклажан прийшов до нас з Індії. У перекладі з індійської мови означає «яблуко божевілля».

Вправа «Навчаючись – вчуся»

Однорічні трав'янисті рослини

Трав'янисті рослини можуть бути: однорічними, дворічними, багаторічними.

Однорічні трав'янисті рослини навесні розвиваються з насіння. Влітку і восени цвітуть, утворюють плоди з насінням і відмирають.

Однорічні рослини – помідори, огірки, соняшник, горох.

Питання:

1. Чому рослини називають однорічними?
2. Назвіть приклади однорічних рослин.

Багаторічні рослини

Усі дерева і кущі – багаторічні рослини. Вони живуть багато років.

Трав'янисті рослини можуть бути: однорічними, дворічними, багаторічними. Багаторічні трав'янисті рослини розцвітають навесні. У них утворюються плоди з насінням. Восени їх стебло і листя відмирають. А корінь у них у вигляді цибулин, бульби, які зимують у ґрунті. Навесні з них виростає нова рослина.

Багаторічні трав'янисті рослини – часник, цибуля, тюльпан, кульбабка.

Питання:

1. До якої групи рослин відносять кущі і дерева?
2. Чому трав'янисті рослини називають багаторічними?
3. Наведіть приклади багаторічних рослин.

